

FINLANDS SVENSKA
LITTERATUR

Av professor Gunnar Castrén

Finland kom ganska sent med i den europeiska kulturutvecklingen. Lämna vi den finskspråkiga folkdikten åsido är det nästan enbart passivt mottagande ända tills universitetet i Åbo grundades 1640. Och ännu under mer än ett sekel därefter stod den sparsamma litteratur, som såg dagen i Finland, helt och hållet i beroende av den rikssvenska. Visserligen framträdde under denna tid två betydande finländska skaldar, Frese i början av 1700-talet och Creutz i mitten av samma århundrade, men de tillbragte båda större delen av sitt liv utanför Finlands gränser och deras diktning tillhör nästan helt den perioden av deras levnad. Ingendera av dem ger uttryck åt någon särskild finländsk nationalkänsla, om också Frese under Karl XII:s krig varmt och vemdigt hyllar sin födelsestad Viborg — den är en dejlig mö, "på vilken grannen, liksom hök på duvan, lurar." Men i huvudsak inspireras Frese av helt andra faktorer, av hans sjuklighet med den därav följande melankolien, av hans naturkärlek och av hans pietistiskt färgade religiositet. Än mindre specifikt finländskt finner man i Creutz' raffinerat skönhetsälskande sensualistiska diktning. Väl kan han längta efter natur och enkelhet, men då ligger där bakom rousseauska tankar och stämningar och inte minnen av hans anspråkslösa nyländska hembygd.

”Stora ofreden” under Karl XII och ”lilla ofreden” på 1740-talet hade hindrat den andliga odlingens utveckling i Finland. Först under 1700-talets sista tredjedel börjar den visa verklig livskraft. Dess centrala gestalt är då Porthan. Med sin lugna, outtröttliga, åt alla håll riktade energi lägger han en fast grund för Finlands kommande utveckling. Själv var han inte skald, därom vittna tydligt nog hans diktförsök. Men han kom ändå att på olika sätt djupt påverka litteraturen. Han grundlade Finlands första litterära tidning, *Tidningar utgifne af ett sällskap i Åbo*, där främst hans och hans lärjungars intresse för Finlands historia fick uttryck, men där plats också uppläts åt diktningen. Där tryckte Johan Henrik Kellgren några av sina poetiska lärospån, innan han flyttade tillbaka till Sverige för att där söka bryta sig en mer lysande bana än den finländska landsorten kunde bjuda möjligheter till.

Det var främst i två avseenden Porthan litterärt påverkade sina lärjungar. Dels gav han dem sin egen brinnande kärlek till Finland, vilken emellertid både hos honom och dem var förenad med en uppriktig kärlek till det stora fosterlandet Sverige. Dels förde han genom sitt intresse för folkdikten dem in i förromantikens idéströmningar. Åbodiktningen kom därigenom i beröring med det nyaste och fruktbaraste i samtidens litteratur. Bland Porthans finländska lärjungar fanns det en stor skald — det var Franzén. I sin ungdomsdiktning från 1790-talets början och mitt, i *Människans anlete* och i *Sång över Creutz*, för han förromantiken till sin spets. I svensk litteraturhistoria är han länken från Kellgren till romantiken. Han representerar idealismen, fanta-

sien, visan gentemot den föregående tidens rationalism, retorik och deklamation. Men hans diktning vittnar också om den porthanska kärleken till den finländska hembygden. Där träder första gången typiskt finländska landskap fram. Och i Finlands uppodling söker han i några stora bilder teckna Finlands historia och det finska folkets lynne samtidigt med att han drömmer stora drömmar om dess kulturella och materiella framtid. Men denna framtid tänker han sig vid Sveriges sida, och då det efter 1809 gällde att välja mellan Sverige och Finland valde Franzén Sverige.

De två decennier, som följde på skilsmässan från Sverige, äro fattiga på dikt i Finland. Romantikens idéer funno vägen hitöver, men de mäktade inte skapa någon romantisk dikt av större värde. Dessa årtionden äro emellertid ur andra synpunkter nog så betydelsefulla för Finlands kulturhistoria. Under dem börjar småningom medvetandet klarna om Finlands framtida väg. Skilsmässan från Sverige var ett oåterkalleligt faktum. Och Ryssland var en farlig främmande värld, med vilken någon kulturell beröring inte kunde komma ifråga. Det gällde att skapa en egen nationell kultur. Grunden fanns sedan Porthans dagar. På den måste det byggas. Romantikens nationalitetsidéer fingo en tacksam jordmån. Och övertygelsen att det finska folkets breda lager blott kunde ryckas med i denna nationalitetsrörelse, om det skapades en finskspråkig litteratur och kultur, utvecklades på svenska av många författare. Beviset för att en sådan finsk litteratur kunde uppstå fann man i den finska folkdikten, som under denna tid blev föremål för ett allt livligare intresse. Men det

dröjde till 1835 innan Lönnrots Kalevala kom ut. Och sedan förflöt ännu nära två decennier, innan man kan tala om en levande modern finskspråkig litteratur.

Men den svenskspråkiga diktningen hade redan innan Kalevala såg dagen vaknat ur dvalan efter Franzéns bortflyttning. Runebergs första diktsamling kom ut 1830. I hans dikt tar sedan bilden av det finska fosterlandet och det finska folket konkret gestalt. Från Elgskyttearne till Fänrik Ståls sägner ser man hur den klarar för honom. Och den inpräglas djupt i hela folkets medvetande. Det är otvivelaktigt att hans diktning i mycket har skapat den finska folkkaraktären, sådan den framträtt i de stora ögonblicken i Finlands historia. Runebergs bild av det finska folket har blivit ett ideal till vilket detta folk strävat, övertygat om att den bilden uttryckte kärnan i dess väsen.

Denna Runebergs fosterländska dikt byggde icke på något teoretiskt resonemang om finsk nationalitet. Dess ursprung var hans instinktiva känsla av det finska folkets väsen och av dess uppgift. Så helt svensk Runeberg än var till sin härstamning trängde han djupare in i det finska folkets själ än någon annan — ett bevis på hur litet rasteorier och teorier om en vid språket bunden folkanda motsvara verkligheten.

Men Runebergs dikt är inte bara fosterländsk dikt. Ur sina inre strider och ur sin fasta övertygelse om en försyn, som leder människans öden till försoning och harmoni, skapade han Kung Fjalar, kanske den mäktigaste dikt svensk litteratur äger. Tydligare än någon annan vittnar den om den höga resningen i hans ande.

Samtidigt med att Runeberg skapar det finländska

nationalmedvetandet bevarar hans dikt ändå den nära samhörigheten med Sveriges dikt. Den har vuxit fram under intryck av Franzén, Stagnelius, Tegnér och Almqvist. Och den ingriper sedan å andra sidan djupt i litteraturens utveckling i Sverige. Mer än någon annan enskild man har Runeberg bundit samman de två länderna.

För Runeberg fanns det icke någon motsats mellan finskt och svenskt i Finland. Den motsatsen blev i stället den centrala punkten i hans vän Snellmans tankegång. Blott ett starkt finskt nationalmedvetande kunde enligt hans övertygelse ge det finska folket kraft att motstå rysk assimilationssträvan. Och detta medvetande kunde blott väckas genom att den finska nationaliteten blev medveten om sin motsats till andra nationaliteter — och närmast då den svenska, som i sekler tryckt sin prägel på Finlands kultur. Den svenskspråkiga kulturen hade intet nationellt värde för det finska folket. Blott i en finskspråkig litteratur kunde den finska folksjälen få uttryck. Hegelska och romantiska nationalitetstankar förenades hos honom. Och på svenska — hela hans litterära verk är svenskspråkigt — predikade han outtröttligt för den svenska bildade klassen i Finland, att dess plikt var att byta bort sitt modersmål mot finskan. All svensk kulturgärning i Finland var fåfänglig och bortkastad. I princip gjorde han icke ens något undantag för Runeberg.

Snellmans förkunnelse fick en oerhörd betydelse. Den bästa delen av 1840-talets ungdom accepterade hans tankar. Den såg sin uppgift i att närma sig det finsktalande folket, i att väcka dess bildningsintresse och i

att bidra till att skapa en litteratur på finska. Tidens allmäneuropeiska demokratiska strömningar smälte hos dem samman med de finskt nationella. Men det av Snellman påyrkade språkombytet förverkligades dock inte i så stor utsträckning som man i den första entusiasmen över hans idéer hade tänkt sig. Dels berodde det på de praktiska svårigheterna. Och dels på att det hos många dock innerst inne fanns en instinktiv känsla av att även den svenska litteraturen kunde ha en uppgift i Finland. Därför fortfor den svenska dikten att leva i Finland. Den ger under tiden närmast efter Snellmans framträdande ofta uttryck åt de radikala finskt nationella idéerna, den talar inte sällan om sin egen snara undergång, men den lever i alla fall. Och Runebergs dikt gav den ett bevis på att den hade både rätt och kraft att leva.

I generationen närmast efter Runeberg är Topelius den störste skalden. Hans diktning är genomträngd av romantik, inte av romantisk spekulaton, men av romantisk längtan och romantisk dröm. Den har nära förbindelser med Sveriges romantik, med Almqvist och med andra författare, men samtidigt söker han sig också till den finska folkdikten och hämtar därifrån både motiv och form till en del av sina dikter. De snellmanska nationella tankarna attrahera honom starkt en tid, men hans förbehåll mot dem bli småningom allt bestämdare. Han hävdar den svenskspråkiga diktens förmåga att uttrycka det finskt nationella, han vägrar att erkänna den snellmanska tesen om oförenligheten av svenskt och finskt, och han anser, att den svenska litteraturen ännu länge har en uppgift att fylla i Finland, om ock den slutligen en gång skall tystna. I den

historiska romancykeln Fältskärens berättelser skapade han ett fosterländskt verk, som i viss mån blev en motsvarighet till Fänrik Stål. Ur dessa berättelser, där Topelius' berättargåva så lysande framträder, lärde sig åtskilliga generationer i Finland egentligen sitt lands historia. Den framstår där som en enhet för sig, fastän oupplösligt sammanflätad med Sveriges. Någon avoghet mot Sverige talar icke ur dem, tvärtom. I den historiska uppfattning, som ligger bakom cykeln, ser man intryck av den syn på Sveriges historia, som Geijer förfäktat mot Fryxell — adeln ställes i motsats till konungarna och folket — och Topelius sluter sig trots en omisskännlig böjelse för hjältedyrkan till den geijerska liberalt demokratiska synen på historien.

Skedet 1830 till 1863 — det år då Runeberg drabbades av slaganfallet — är Runebergs och Topelius'. Men vid deras sida finnas flera andra rätt märkliga författare. En av dem är den intensive Stenbäck, som dock snart offerar sin lyrik för sin pietistiska religiositets krav. En annan är Fredrik Cygnæus, som sorgligt misslyckas i sin egen diktning, men entusiastiskt och förståelsefullt i sina kritiska skrifter tolkar Runebergs och även yngre skalders diktning. Bland dessa yngre är den främste Wecksell, vars skådespel Daniel Hjort säkert är det mest betydande dramat i hela den svenska litteraturen före Strindbergs dagar. Där återfinner man, än starkare betonad, den demokratiska uppfattning som också Topelius givit uttryck åt. Men i Wecksell's lyriska diktning finner man en ny inställning till nationalitetsfrågan. Han hävdar där svenskans och finskans likaberättigande i Finlands kultur, detta i direkt och medveten opposi-

tion mot den snellmanska uppfattningen. Wecksells bana bröts emellertid tidigt av sinnessjukdom, nästan samtidigt med att Runebergs diktning upphörde. Och under de två decennierna från 1863 till 1883 hade Finland ingen märkligare svenskspråkig diktare, om Topelius undantages, som emellertid då redan hade gjort sin egentliga insats utanför barnlitteraturens område.

Men 1883 fick Finland en ny svensk skald. Då debuterade Tavaststjerna med sin diktsamling *För morgonbris*. Där ljuda nya toner. Det hade hänt mycket i litteraturens värld sedan 1860-talet, och Tavaststjerna är ett barn av den nya tiden. Realismen hade segrat i Europa och nått också de skandinaviska länderna. Tavaststjerna och hans närmaste vänner kände, att Finland i sin obegränsade dyrkan av Runeberg och i sin allt häftigare språkstrid hade blivit efter tiden. Georg Brandes blev också för dem — liksom för en del av deras finskspråkiga jämnåriga — en hövding. De ville genomföra hans program även här och öppna fönstren ut mot Europa. Språkstriden syntes Tavaststjerna så liten i bredd med de nya idéernas kamp ute i världen. En tid drömde han — liksom Strindberg och Ola Hansson — om att bli en europeisk skriftställare med tyskan som språk. Men de förhoppningarna grusades. Och i Tavaststjernas sista diktsamlingar träder känslan av att oupplösligt höra samman med Finland och dess svenska kultur starkt fram.

Men åttitalets skepsis och dess rädsla för de stora orden präglar Tavaststjernas verk. Därigenom står det i motsats till Runebergs och Topelius'. Kritiken antecknade med häpnad och ogillande, att ordet fosterland alls

inte förekom i För morgonbris — utom i en ironisk vändning. Lika litet fanns där någon religiös tro. Men inte blott känsligrunden och världsåskådningen var ny. Också sättet att se, också stilen var ny. Det var realismen som bröt fram, närmast under intryck av Snoilsky och Bååth. Han erövrar också ett nytt område åt lyriken. Det är havet. Hans egen trotsiga, djärva, nyckfulla natur kände sig i släkt med det.

Tavaststjernas realism tog sig även uttryck i prosa, i noveller och romaner. Också där visar sig hans skarpa öga. Men han har icke förmågan att genomföra en sträng komposition eller teckna djupare genomförda karaktärer. Hans samtidsroman Barndomsvänner fånglar främst genom sina stämningar. Mer genomfört realistisk är en skildring från de svåra nödåren i 1860-talets slut, Hårda tider.

Men Tavaststjerna stannade icke vid realismen. I likhet med Ola Hansson och påverkad av honom sökte han sig i novellen I förbund med döden till den fördjupade psykologi, som ville teckna det omedvetna i själen. Där närmar han sig den på det irrationella i själslivet inriktade psykologiska skildring, som präglar så mycket av den europeiska litteraturen under slutet av 1800-talet.

Åttiotalsrealismen företrädde också, fastän i en mer dämpad form, av Tavaststjernas något äldre samtida Jac. Ahrenberg. Han började visserligen som efterromantiker, men tog senare intryck av Kielland och andra realister. Hans insats ligger främst däri, att han sett de tacksamma motiv, som motsättningen mellan finskt och ryskt erbjöd. En stor del av hans romaner handlar om

hans födelsestad Viborg och om det karelska näset med dess brokiga folkblandning. I andra romaner har han skildrat finländare i rysk tjänst och de problem, som knöto sig till deras liv — han visar, hur hos många kärleken till det finska fosterlandet levde kvar i den främmande omgivningen, men också hur andra sögos in i dess atmosfär och förlorade känslan för den finländska rättsuppfattningen. Kulturhistoriskt ha Ahrenbergs verk ett betydande intresse, fastän han sällan gav sig tid att ge dem konstnärlig fulländning.

Då Tavaststjerna dog 1898 såg det åter mörkt ut för den svenska diktens framtid i Finland. Men under de närmaste åren levde den upp med ett rikt liv.

Mikael Lybecks miniatyrmässiga verk från nittitalet hade ännu inte övertygat om hans begåvning. Men 1900 slog han igenom med sin berättelse *Den starkare*, och detta genombrott fullföljdes sedan under det följande kvartsseklet i hans lyrik, dramatik och prosadiktning. Grundvalen för hans diktning är ännu realismen, men han upptar också symbolistiska element och han fördjupar psykologien och visar gärna, hur starka intryck under barndomen bli bestämmande för själslivet under återstoden av levnaden. Hans inställning till världen och människorna är etiskt bestämd — Ibsen var hans store mästare — och sanningskravet, humanitetskravet och ansvaret bli hans djupaste motiv. Dem ställer han upp både mot de ryska angreppen mot Finland, mot den finska nationalismens angrepp mot den svenska kulturen och mot det första världskrigets brutalitet. I motsats till Tavaststjerna, hos vilken europeismen och fosterlandskänslan alltid bröto sig mot varandra, hade Ly-

beck fast rot i sin hembygd, det svenska Österbotten, och i hemmet, som för honom allmer kom att framstå som den varma härd, där alla de goda egenskaperna funno skydd undan den yttre världens råkalla ondska. Också i sitt konstnärliga arbete är Lybeck en motsats till Tavaststjerna — var Tavaststjerna i det mesta av sitt verk en lyrisk improvisator, vars komposition och språk ofta bära vittne om osäkerhet och slarv, så bearbetade och uthamrade Lybeck sina verk in i minsta detalj, ej sällan därhän att omedelbarheten gick förlorad.

Ungefär samtidigt med Lybecks genombrott vid sekelskiftet trädde en rad yngre författare fram med sina förstlingsverk. De ha i allmänhet nära förbindelser med den svenska nittitalslyriken, som däremot för Tavaststjerna och i synnerhet för Lybeck betytt ganska litet. Dessa författare voro Hjalmar Procopé, något äldre än de andra, Arvid Mörne, Jacob Tegengren och Bertel Gripenberg; till deras generation hör också Emil Zilliacus, fastän hans debut som skald skedde åtskilligt senare. Den finlandssvenska lyriken genomlever nu en stor period.

En stor del av dessa skalders diktning — utom Tegengrens — blir präglad av tidsförhållandena, av kampen mot det ryska trycket, som i februarimanifestet 1899 öppet visade sina syften. Mörne kastar sig tidigt både i verkligheten och i dikten in i striden för att vinna självständighet åt Finland. Gripenberg hyllar först Eugen Schaumans hjältedåd och sedan den vita härens heroiska fosterlandskärlek under frihetskriget 1918. Procopé slungar i bibliskt mäktiga strofer ut sin förbannelse

över fienden eller vänder mot honom sin vassa satir. Zilliacus jämför Finlands kamp under vinterkriget med Hellas' strid mot barbarerna.

Också tidens sociala brytningar avspeglas hos några av dem. Framför allt hos Mörne. Han söker i sin tidigare diktning bli en tolk för arbetarnas krav på rättvisa och skriver häftiga sociala kampdikter. Procopé ser också med en viss sympati på massornas uppmarsch, men kan dock icke överge sina kulturella överklassideal och förblir en åskådare till striderna. Gripenberg åter ansluter sig helt till de konservativa och feodala traditionerna ända tills han under frihetskriget 1918 upptäcker att den gamla krigarandan ännu lever hos stora massor av folket.

Men Mörne är politiskt sett icke blott aktivismens skald utan också svenskhetens. Målmedvetnare än någon annan försvarar han i sin dikt den svenska befolkningens rätt att leva i Finland. Både i sin lyrik och i sina prosaverk för han också in den dittills litterärt föga beaktade svenska allmogen i litteraturen. Det nyländska kustlandskapet är hans diktningens egentliga område, men han har avsiktligt med den införlivat också de andra svenska kustbygderna i Finland. Även Procopé är nylänning, men hans diktning håller sig huvudsakligen till städerna och i synnerhet till den gamla tidens idylliska stadshem. Tegengren skildrar det österbottniska slättlandet, både vid kusten och in i landet. Deras dikt hämtar sålunda sina motiv främst från svenska bygder. Men Gripenberg fångas av det finska inlandets skogar och ödemarker. Och Zilliacus vänder i sin diktning åter och åter från Grekland och Italien tillbaka till sin egen-

dom invid Viborg — tidigare i glädje och stolthet över det hem och den fruktträdgård, som han där skapat, sedan i smärta över att allt detta under vinterkriget härjats och slutligen tagits av ryssarna.

Under dessa drag finner man i djupare skikt bottande väsentliga individuella olikheter. Procopé är den mest intellektuelle bland dessa skalder, och i sin promotionskantat 1907 har han givit ett storslaget uttryck åt sin agnostiska resignation inför de yttersta världsgåtorna. Tegengren finner ro dels i naturen dels i en positiv kristen tro, vilken är främmande för alla de andra. Zilliacus uttrycker vid sina närmastes bortgång sin antikt stoiska manliga hållning inför döden. Gripenbergs ungdomsdiktning hänförde hans jämnåriga framför allt genom sin erotiska sensualism, som numera verkar något för mycket *fin de siècle*, medan åter i hans senare diktning mannen, som rakryggad och utan fruktan väntar på döden, blivit ett genomgående motiv. Den rikaste utvecklingen kan Mörne uppvisa. Inför de senaste decenniernas våldsgärningar och diktaturer ger han i mäktiga syner och intensiva strofer uttryck åt sina mörka aningar om en stundande världsundergång och åt sin övertygelse om människans plikt att till det yttersta kämpa för rättens och mänsklighetens ideal. Hans ställning erinrar mest om Pär Lagerkvists. Och på ett sätt, som också erinrar om denne, står Mörne oviss och sökande på gränsen till kristendomen utan att dock någonsin bli en övertygad kristen. Mörnes dikt har med åren fått allt större djup och allt högre himmel, och i detta nu är han otvivelaktigt den största gestalten i Finlands svenska diktning.

Alla dessa voro främst lyriker, om ock Mörne även som prosadiktare intar en märklig plats. Men till denna generation hörde också en av våra främsta prosaförfattare — Guss Mattsson. Han är inte diktare i egentlig mening, men som kåsör och reseskildrare tillhör han den svenska litteraturens yppersta. Under hans kåserier ligger en rik fond av allsidig både humanistisk och naturvetenskaplig bildning, och från ögonblicksbilderna låter han vida perspektiv öppna sig. Människorna, både det egna jaget och de andra, betraktar han med en mild, road humor. Och den annars gärna något stela finlandssvenska prosan får hos honom rikare skiftningar och livligare rörlighet.

Efter denna generation, sekelskiftets generation, följer en annan, som är färdig att träda fram i litteraturen ungefär vid det första världskrigets början. Dess två förgrundsgestalter äro Runar Schildt och Jarl Hemmer. Schildt är helt novellist och dramatiker. På dessa områden hade han Lybeck som föregångare. Men Schildts temperament är ett alldeles annat. Han är vekare och känsligare och fylld av en rikare medkänsla med människorna, framför allt med de svaga, ömtåliga, med dem som icke kunna hävda sig i livets kamp. På fädernet härstammade han från en finländsk kultursläkt, på mödernet från östnyländsk allmoge — det är kanske denna blodblandning som gör hans känslomfång så rikt. Han ställer icke de etiska kraven så skarpt som Lybeck. Men han söker sig med fin förståelse in till de innersta vrårna av själarna och visar vad där finnes äkta och falskt. Hans mästare äro Hjalmar Söderberg,

Schnitzler, E. Keyserling, de lågmälda, stilla känslornas tolkar.

Hemmer är främst lyriker. Hans ungdomsdiktning tolkar den stora, intensiva skönhetsupplevelsen, starkast upplevd i diktarinspirationens extatiska ögonblick. Men småningom, delvis åtminstone synes det under intrycket av upplevelserna under frihetskriget, förs han in i en kris, som ställer de etiska värdena och de moraliska konflikterna i förgrunden i hans diktning. Han upptäcker de mörka, onda makterna, som ligga på lur djupt inne i själen, och både hans lyrik och hans prosa — tydligast romanen *En man* och hans samvete — vittna om hur kampen mot dessa makter blir det centrala för honom. I stället för den strålande, lyckomättade skönheten blir det nu medlidandet och självövertvinnelsen som han skattar högst. Men slutgiltigt har han dock knappast lyckats lösa konflikten mellan de två sidorna av sitt väsen — hans diktning och hans tystnad under de senaste åren tala om oro och ångest i hans själ.

Under det första världskriget begynte Finlands modernism. Den har icke några rötter i tidigare svensk dikt, utan hämtar — i den mån den är utifrån påverkad — sina mönster från utlandets expressionism. Men den kommer att rätt mycket påverka Sveriges litteratur. Den inleddes av Edith Södergran. Hennes barndom förflöt i Petersburg och under större delen av hennes liv var hennes hem i Raivola i Karelen nära ryska gränsen. Några närmare förbindelser med finlandssvenska litterära kretsar hade hon inte. Hennes liv var fyllt av kampen mot den tuberkulos som slutligen besegrade henne. Och i mycket ger denna kamp sin prägel åt det djupaste

i hennes dikt. En del av den tolkar den karelska naturen, som hon är fästad vid med sina innersta känslor, tolkar dess skönhet både i stora vyer och i små, skarpt sedda och upplevda detaljer. Men hennes dikt är icke bunden enbart vid naturen. Det lever inom henne ett våldsamt behov att uttrycka hela hennes personlighet med alla dess skiftningar och motsättningar, och det finnes inom henne en brinnande livsintensitet, stegrad av hennes sjukdom och förkänsla av den snart stundande döden. Nietzsches väldiga röst inspirerar en tid stora jagförhärligande och jagutvidgande visioner. Men vid sidan av dem finner man fina, graciösa sagofantasier. Och då döden kommer henne riktigt nära sänker sig över henne ett stort, stilla, fridfullt lugn, fyllt av längtan till "landet som icke är". Hon skapar sig också sin egen, personliga form — den fria, rimlösa versen, som får liv av hennes känsliga rytmiska sinne. Den fria versen blir sedan en av modernisternas fasta dogmer.

Den främste bland de andra modernisterna är Diktonius. Han begynner i ett våldsamt, forcerat tempo, explosiv och revolutionär, dyrkande den sociala omstörtningen och den upprörda naturen. Men med åren dämpas hans sinne. Det kommer fram alltmer av vekhet hos honom, av kärlek till de fattiga, obetydliga existenserna och i synnerhet till barnen. Och naturen blir alltmer idyll. Från det stormiga havet i ungdomsdikterna söker han sig till en av de finska inlandsocknarna, till Nurmijärvi — till de trakter där en stor del av hans ungdom förflutit och där den av honom så varmt beundrade finskspråkiga författaren Alexis Kivi var hemma. Åskådligt och inträngande tecknar han dess originella

gubbfysionomier. Och ingen annan finländsk författare har så starkt som han fått fram själva livet, det dynamiska, det växande i naturen.

En tredje förgrundsgestalt bland modernisterna är Hagar Olsson. Hennes litteraturkritik hör i all sin temperamentsfulla ensidighet till det bästa som på det området skrivits i Finland. Hennes skönlitterära verk, berättelser och skådespel, var länge experimenterande och teoribundet både till formen och till innehållet, där hon ivrigt kämpade mot allt som hon betraktade som stelnad, livlös borgerlig tradition. Men i sina senaste verk, i synnerhet i det sista, *Träsnidaren och döden*, har hon nått in till det djupt och gemensamt mänskliga — till de värden som tidens makter hårt och hänsynslöst förneka.

Modernismen som skola har levat ut sin tid. Modernisterna mötas med sina forna motståndare i bekännelsen till de humana livsvärdena. Men otvivelaktigt har modernismen skänkt vår litteratur ett frodigare, starkare liv än den annars skulle haft, och den har bidragit till att spränga det hårdnade nedärvda skalet kring stil och form.

Det är många namn, som utelämnats i denna summariska översikt — många namn från litet äldre dagar och i synnerhet från dessa sista tider. Här har blott kunnat medtagas de som synt mig mest representativa. Och om de yngsta inte här omtalats så beror det icke på att den finlandssvenska litteraturen nu skulle befinna sig i någon död period — den lever lika starkt som någonsin.

Den finlandssvenska dikten är icke någon provinsiell kuriositet. I den lever tidens idéer och konflikter, och i den avtecknar sig, icke fullständigt men dock mångsidigt, hela Finland. Den står och har stått i intim beröring med den rikssvenska dikten, men har icke osjälvständigt trampat i dess spår, utan också gjort egna, självständiga insatser och ibland givit den rikssvenska dikten förnyande impulser. Och ingenting tyder på att dess livskraft nu skulle försvagats.